

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์ระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของนิสิตนักศึกษานิเทศศาสตร์กับการรับรู้ความหมายของเนื้อหาสารในการรณรงค์สร้างจิตสำนึกของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีขั้นตอนการวิจัยประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้แนวคิดเชิงสัญลักษณ์วิทยาเป็นกรอบอ้างอิงในการวิเคราะห์ความหมายที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์โฆษณาของการรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อนำผลมาใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง
2. การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติและแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 ระดับคือความเกี่ยวข้องสูงกับสิ่งแวดล้อมและความเกี่ยวข้องต่ำกับสิ่งแวดล้อม
3. ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้มีการจัดกลุ่มตามระดับของความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเพื่อประเมินระดับการรับรู้ความหมายของเนื้อหาสาร

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นการวัดแบบ 2 ครั้ง (Two-Shot Descriptive Studies) โดยมีรายละเอียดดังนี้

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1. แหล่งข้อมูลบุคคล

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ประชากรที่ทำการศึกษาค้นครั้งนี้คือนิสิตนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ถึง ปีที่ 4 ทุกสาขาวิชา โดยมีเหตุผลที่เลือกศึกษาเฉพาะมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่งนี้ก็เนื่องมาจากเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เปิดการสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์และวารสารศาสตร์และการสื่อสารมวลชนในระดับคณะซึ่งเป็นแหล่งผลิตทรัพยากรบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในวงการสื่อสารมวลชน

กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้จะต้องทำการศึกษาแบบวัด 2 ครั้ง ดังนั้นในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจึงต้องดำเนินการคัดเลือกตามวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

(1) ชั้นการวิจัยเชิงสำรวจ

ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยในเบื้องต้นได้ทำหนังสือถึงอาจารย์ผู้สอนนิสิตในในแต่ละชั้นปีการศึกษาเพื่อขออนุญาตแจกแบบสอบถามให้นิสิตนักศึกษาในชั้นเรียนได้จัดกรอก ซึ่งนับเป็นวิธีการหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างได้มีโอกาสรับการคัดเลือกอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งจากการรวบรวมจำนวนประชากรที่จะทำการศึกษาทั้งหมดจำแนกตามเพศและชั้นปีการศึกษา ปรากฏจำนวนดังนี้

ชั้นปีการศึกษา	เพศ (คน)	
	ชาย	หญิง
ปีที่ 2	74	298
ปีที่ 3	64	293
ปีที่ 4	58	294
รวม	196	885

ที่มา : รายงานจำนวนนักศึกษาที่มีสภาพระดับปริญญาตรี ประจำปีการศึกษา 2540 รวบรวมโดยฝ่ายวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม ปรากฏว่าสามารถแจกแบบสอบถามได้ทั้งหมด 570 ชุด และนำมาคัดเลือกเอาเฉพาะแบบสอบถามที่ได้กรอกข้อมูลสมบูรณ์มากที่สุด ปรากฏว่าเหลือแบบสอบถามที่จะใช้ในการวิเคราะห์ทั้งหมด 314 ชุด คิดเป็นร้อยละ 29 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

(2) ชั้นการวิจัยแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview)

สำหรับการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมซึ่งในงานวิจัยนี้ได้กำหนดไว้ใน 2 ระดับคือความเกี่ยวข้องสูงและความเกี่ยวข้องต่ำนั้น ได้ใช้วิธีการรวบรวมคะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละราย (ทั้งหมด 314 คน) ที่มาจากการวัดคุณสมบัติของความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทั้ง 3 ลักษณะได้แก่ ความสนใจในการติดตามข่าวสาร ความ

ตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อม และความบ่อยครั้งในการแสดงพฤติกรรม รวมทั้งความตั้งใจในการมีส่วนร่วมช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยนำผลรวมของคะแนนของแต่ละรายดังกล่าวมาคำนวณค่ามัธยฐาน (Median) ผลปรากฏว่าได้ค่ากลาง ณ ระดับ 84 คะแนน โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 7.44 จากนั้นนำค่าดังกล่าวมาจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่มโดยใช้สูตรการคำนวณดังนี้

$X \pm 1 \text{ S.D.}$ (ค่าเฉลี่ยบวกลบ 1 เท่าของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)

โดยมีเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

- (1) ค่าคะแนนตั้งแต่ $X + 1 \text{ S.D.}$ ขึ้นไป ให้จัดอยู่ในกลุ่มที่มีระดับความเกี่ยวพันสูง
- (2) ค่าคะแนนตั้งแต่ $X - 1 \text{ S.D.}$ ลงมา ให้จัดอยู่ในกลุ่มที่มีระดับความเกี่ยวพันต่ำ
- (3) ค่าคะแนนที่อยู่ระหว่าง $X \pm 1 \text{ S.D.}$ ให้จัดอยู่ในกลุ่มที่มีระดับความเกี่ยวพันปานกลาง

ในการติดต่อเชิญให้กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมสนทนากลุ่มนั้น เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละระดับทั้งหมดได้ถูกจัดแบ่งกลุ่มให้มีคุณลักษณะเดียวกันมาก่อนแล้ว จึงได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยให้เป็นความสมัครใจที่จะเข้าร่วมของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการติดต่อทางโทรศัพท์ และจากข้อจำกัดทางเวลาและงบประมาณ จึงได้กำหนดการสนทนากลุ่มจำนวน 4 กลุ่มโดยแบ่งเป็นกลุ่มที่มีระดับความเกี่ยวพันสูงและความเกี่ยวพันต่ำอย่างละ 2 กลุ่มๆ ละประมาณ 7 - 10 คน

(3) การสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์งานโฆษณาจำนวน 1 ท่าน คือคุณมนีรัตน์ บัณฑุกัมพลดำรงตำแหน่ง Senior Art Director ของบริษัทลีโอเบอร์เนท (ประเทศไทย) จำกัด

2. แหล่งข้อมูลงานโฆษณา

งานโฆษณาทางสื่อสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ในการรณรงค์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เฉพาะสื่อที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มอบหมายให้บริษัทลีโอ เบอร์เนท (ประเทศไทย) จำกัด สร้างสรรค์ ซึ่งมีจำนวน 4 ชุดคือ ชุดสมบัติ, ชุดความภาคภูมิใจ, ชุดมรดก และชุดสิ่งล้ำค่า

การเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยแบ่งตามสมมติฐานการวิจัยดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1. ปัจจัยทางประชากรศาสตร์มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม โดยมีตัวแปรที่เกี่ยวข้องดังนี้

- ตัวแปรอิสระ :- ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ ชั้นปีการศึกษา ระดับการศึกษาและอาชีพของบิดา มารดา และผู้ปกครอง รวมทั้งรายได้ของครอบครัว
- ตัวแปรตาม :- ระดับของความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานข้อที่ 2 ระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการรับรู้ความหมายของเนื้อหาสาร

- ตัวแปรอิสระ :- ระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม
- ตัวแปรตาม :- การรับรู้ความหมายของเนื้อหาสารในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

(2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการศึกษาแบบวัด 2 ชั้น (Two-Shot Descriptive Studies) ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจกลุ่มตัวอย่างเพื่อวัดระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมคือ แบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยคำถาม 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามวัดความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 2 คำถามวัดความตระหนักรู้ต่อความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 3 คำถามวัดความตั้งใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เกณฑ์การให้คะแนน

ก. ข้อความที่แสดงความสนใจในการติดตามข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมให้คะแนนดังนี้

ตอบว่า	สนใจมากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
	สนใจมาก	ให้คะแนน	4	คะแนน

ปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
ไม่ค่อยสนใจ	ให้คะแนน	2	คะแนน
ไม่สนใจเลย	ให้คะแนน	1	คะแนน

ข. ข้อความที่แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมว่ามีความสำคัญกับชีวิตคนในสังคม ให้คะแนนดังนี้

ตอบว่า	สำคัญ	ให้คะแนน	3	คะแนน
	ปานกลาง	ให้คะแนน	2	คะแนน
	ไม่สำคัญ	ให้คะแนน	1	คะแนน

ค. ข้อความที่แสดงความคิดเห็นที่ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยประยุกต์จากแบบวัดทัศนคติชนิดมาตรประเมินค่าของลิเคิท (Likert Scale) ชนิด 5 ตัวเลือก โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบเพียงคำตอบเดียวตามความคิดเห็นของตนที่มีต่อข้อความในแบบสอบถามแต่ละข้อ โดยได้ถือเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

(1) ข้อความที่แสดงความคิดเห็นในทางบวก (Positive Statement) ให้คะแนนดังนี้

ตอบว่า	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	5	คะแนน
	เห็นด้วย	ให้คะแนน	4	คะแนน
	ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	3	คะแนน
	ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน	2	คะแนน
	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	1	คะแนน

(2) ข้อความที่แสดงความคิดเห็นในทางลบ (Negative Statement) ให้คะแนนดังนี้

ตอบว่า	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	1	คะแนน
	เห็นด้วย	ให้คะแนน	2	คะแนน
	ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	3	คะแนน
	ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน	4	คะแนน
	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	5	คะแนน

ง. ข้อความที่แสดงความบ่อยครั้งของพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้คะแนนดังนี้

ตอบว่า	ประจำ	ให้คะแนน	4	คะแนน
	บางครั้ง	ให้คะแนน	3	คะแนน

นานๆครั้ง	ให้คะแนน	2	คะแนน
ไม่เคยเลย	ให้คะแนน	1	คะแนน

จ. ข้อความที่แสดงถึงความตั้งใจหรือเคยปฏิบัติกิจกรรมในการมีส่วนร่วมช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้คะแนนดังนี้

ตอบว่า	ตั้งใจมากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
	ตั้งใจมาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
	เฉยๆ	ให้คะแนน	3	คะแนน
	ไม่ค่อยตั้งใจ	ให้คะแนน	2	คะแนน
	ไม่ตั้งใจเลย	ให้คะแนน	1	คะแนน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาการรับรู้ความหมายของเนื้อหาสารในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะมี 2 วิธีการประกอบด้วย

2.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในเชิงสัญลักษณ์วิทยา

ในการสร้างสรรค์เนื้อหาสารในสื่อสิ่งพิมพ์โฆษณาจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ

- แนวทางการนำเสนอ (Presentation)
- การวางเนื้อหาสาร (Execution) ประกอบด้วยเนื้อหาสารด้านวัจนภาษา และ อวัจนภาษา รวมทั้งลักษณะการใช้จุดเร้าใจในงานโฆษณา

องค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นได้นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ความหมายโดยมีการสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรคงานโฆษณาทั้ง 4 ชุดนี้ คือ คุณมณีนีรัตน์ บัณฑุกัมพล ตำแหน่ง Senior Art Director ของบริษัทลิโอเบอโรเนท (ประเทศไทย) จำกัด ถึงแนวทางการนำเสนอและความหมายที่สอดใส่ในเนื้อหาสารที่ต้องการจะถ่ายทอดไปยังผู้รับสาร

2.2 วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview)

ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มที่ได้มีการแบ่งออกเป็นกลุ่มที่มีระดับความเกี่ยวพันสูงกับสิ่งแวดล้อมและความเกี่ยวพันต่ำกับสิ่งแวดล้อม โดยมีผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้สังเกตการณ์และบันทึกเทปการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามดังต่อไปนี้

ประเด็นของความสนใจในปัญหาสิ่งแวดล้อม

มีแนวคำถามสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมใน กรุงเทพมหานครและสาเหตุหลักของการเกิดโรคมะเร็งใช้เจ็บของคนกรุงเทพฯ

ประเด็นของความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม

มีแนวคำถามเพื่อวัดความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งที่เกิดจากการกระทำในชีวิตประจำวันและขณะที่เดินทางไปท่องเที่ยว

ประเด็นของความตั้งใจในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

โดยใช้เกณฑ์เรื่อง “ผลประโยชน์” ของพระธรรมปิฎก (2538) มาใช้ในการกำหนดประเด็นคำถามเกี่ยวกับระดับกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดังนี้

- (ก) ผลประโยชน์ส่วนตัวระดับแรก
- (ข) ประโยชน์ส่วนตัวที่มีคุณค่าต่อชีวิตที่แท้จริง
- (ค) ประโยชน์ส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของผู้อื่น

ประเด็นของความเข้าใจและการตีความหมายของภาพโฆษณา

แนวคำถามเกี่ยวกับการรับรู้ความหมายของภาพโฆษณาและการสื่อความหมายของการนำเสนอคู่ตรงข้ามของภาพ (Binary Opposition) ระหว่างการยกย่องกับการทำลาย ภาพขนาดใหญ่และเล็ก การใช้สีกระดำกระด่างของสถาปัตยกรรม กับขวดพลาสติกเป็นโคลน

ประเด็นของการรับรู้สภาพของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สะท้อนจากภาพโฆษณา

มีแนวคำถามเกี่ยวกับการให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของขยะที่พบในแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะขยายผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมอย่างไร ได้แก่ ภาพของขวดแตกกับป่าไม้ ภาพของขวดพลาสติกกับแนวปะการัง

ประเด็นของประสิทธิภาพของชิ้นงานโฆษณา

มีแนวคำถามที่ต้องการทราบความรู้สึกของกลุ่มตัวอย่างว่าภาพโฆษณาดังกล่าวมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกหรือไม่อย่างไร

ประเด็นของแรงจูงใจในตัวผู้รับสารที่จะผลักดันให้เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์

เป็นแนวคำถามที่ต้องการให้กลุ่มตัวอย่างแสดงเหตุผลที่ผลักดันให้ตนเองคิดที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์

การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจและแก้ไขเพื่อให้มีความชัดเจนของภาษาและมีความตรงในเนื้อหา (Content Validity) จากนั้นนำไปทดสอบ (Pre-Test) กับนิสิตนักศึกษานิเทศศาสตร์ที่ศึกษาในต่างมหาวิทยาลัยกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจริง จำนวน 30 คน ซึ่งได้นำข้อสังเกตที่เกิดขึ้นจากการทดสอบครั้งนี้ไปปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach Alpha Coefficient) ของครอนบาค (ประคอง กรรณสูตร, 2525) โดยมีสูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{(k-1)} \left[1 - \frac{\sum V_i}{V_t} \right]$$

โดยที่	a	คือค่าความน่าเชื่อถือ
	K	คือจำนวนข้อ
	V _i	คือความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
	V _t	คือความแปรปรวนของคะแนนรวมทุกข้อ

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของข้อคำถามเท่ากับ 0.67

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ลักษณะทั่วไปทางประชากรศาสตร์ และการแบ่งระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ใช้สถิติในการวิเคราะห์คือ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การทดสอบสมมติฐาน (Hypothetical Testing)

ใช้การทดสอบหาค่าสำคัญระหว่างลักษณะทางประชากรศาสตร์และระดับความเกี่ยวพันกับสิ่งแวดล้อมด้วยค่าไคแอสควร์ (Chi - Square)

การนำเสนอข้อมูล

(1) การนำเสนอข้อมูลทั่วไปจากแบบสำรวจและการทดสอบสมมติฐานการวิจัยจะนำเสนอในรูปแบบตารางและการพรรณนาโดยนำผลการวิจัยมาอภิปรายเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(2) การนำเสนอข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ทำในรูปแบบตารางเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างกันของการรับรู้ในแต่ละกลุ่มความเกี่ยวพัน